

vábbi minőségi együttműködését, szervezettségét (lásd Iskolaszövetség), továbbképzését.

Összefoglalásul/tehát az alábbi kérdéseket javaslom a szekciókban megvitatni:

- Milyen szociálpedagógust vár a terep?
- Melyek a szociális munkás és szociálpedagógus közötti azonosságok, különbségek?
- Miképpen lehet a képzésben és terepen dolgozóknak közelebb kerülni egymáshoz, milyen szerepe lehet ebben a kialakuló-fejlődő tereptanári stáboknak?
- Mi köti össze a szociálpedagógus-képzést más pedagógus- és szociális képzésekkel?
- Mi köti össze a szociális képzést folytatókat? Milyen kérdésekben célszerű konszenzusra jutni (képesítési feltételek, kibocsájtási minimumkövetelmények, vagy másban is)?
- Hogyan tudunk curriculum- és rendszerszemléletű tantervfejlesztést folytatni?
- Miben kellene a képző stáboknak önállóság (tananyagstruktúrák, kiválasztás, tanítási stratégiák)?
- Kapcsoljuk-e össze más pedagógus és szociális szakokkal e képzést, vagy perspektivikusan elképzelhető-e az önállóság?

BUDAI ISTVÁN

A képzők képzéséről

A konferencián elhangzott előadás rövidített változata

Pilinszky János írja: „Az iskolák föladata – messze túl az ismeretek közlésén – a figyelem nevelése.” Majd *Simone Weilt* idézi: „A valódi szerencsétlen nem enged magához nyúlni, szerencsétlenségét leplezi a világ, de főként önmaga előtt, ahogy a rákos betegek. A jótékonykodás velük szemben atrocitás, melléfogás. Nem csoda hát, ha a jótékonykodás csak még keserűbbé, zárkózottabbá, gyűlölködővé és ellenségessé teszi őket. Egyedül az iskolázott figyelemnek, a tökéletes diagnózisnak nem tudnak ellenállni.

Mi történt az irgalmas szamaritánus esetében? Egy szerencsétlen vérbe borultan hevert az árokszélen. Jött arra valaki, aztán egy másik, de figyelmük nem volt iskolázott. Aztán harmadiknak jött a szamaritánus, akinek iskolázott volt a figyelme. Elég volt egy pillantást vetnie, hogy fölmérje az árokparton heverő már-már önmagát földadó ember helyzetét. És mert a szamaritánus figyelme és fölismerése pontos volt, többé nem tudott nem cselekedni. Automatikusan cselekedett. És a szerencsétlen, aki különben minden segítség ellen föllázadt, és átkozódva rúgkapált volna, a pontos segítségnek éppúgy nem tudott ellenállni, éppoly automatikusan engedett, ahogy a szamaritánus nem tudott nem cselekedni...”

Beszéljünk most arról a szociális tudásról, melyet nem igazol speciális diploma. Beszéljünk arról, hogy a magyarországi pedagógusdiplomával milyen szociális ismereteket kap a leendő tanító s a tanár. Mindannyian tudjuk – alig kap valamit. S amit kap, legtöbbször különleges ráadásként, *speciálkollégiumi pluszként* kapja, ahelyett, hogy a kötelező alapképzés részeként kapná. A szakjára talán fölkészítjük ifjú kollégánkat, de a szakmájára aligha.

Nem tanítjuk meg figyelni őt. Pedig – s erre a művészetpedagógia, azon belül is a drámapedagógia eredményei szolgálhatnak érvként – megtaníthatnánk! A pályára alkalmakat megtaníthatnánk, a pályára alkalmatlanokat pedig olyan helyzetbe hozhatnánk a felkészítő gyakorlatok során, hogy időben eldönthessék, akarnak-e tanítani, vagy más szakmát választanak. (...)

A jelenlegi felsőoktatási struktúra alkalmatlan arra, hogy közvetítő embert képezzünk benne, s az igazán felkészült szakemberek száma is igen csekély. Ezért átmeneti megoldásként, és azonnali segítségképpen a képzőket képző hálózat megteremtését javasoljuk. A következőkben az OSKOLA-rendszer tervét ismertetem:

Tervezet: A képzőket képző hálózat az „OSKOLA-RENDSZER kialakítására

Az MKM-ből kiinduló, tárcaközi együttműködés segítségével megvalósítható komplex projekt a tantárgyaktól független közvetítői tudást, a nevelői mesterséget gazdagító pedagógusfelkészítő fejlesztő munkát alapozza és erősíti meg.

Előzmények: Az 1991-ben indult Csokonai Program jelentős szakembergárdát gyűjtött össze a kommunikáció, a néprajz és a játékkultúra területén.

Kialakított egy más területeken is alkalmazható fejlesztési szisztémát:

1. adatfeltárás és szakemberkeresés, szakirodalomfeltárás, pályázatok követése formájában,
  2. konferenciák, műhelyek, képzések,
  3. a felvetődött szakmai, jogi, szervezési problémák megoldásának elindítása,
  4. hiányzó jegyzetek, tematikák elkészítése,
5. Új elemek beépítése a rendszeres képzési formákba, ajánlások elkészítése különböző szintekre.

Pillanatnyi helyzet: A pedagógus-továbbképzés rendszere összeomlott, a képzők képzése sose létezett igazán, a tanításhoz szükséges közvetítői magatartás alig kap hangsúlyt a képzésben, a nevelők testi-lelki kondíciója tarthatatlan szinten áll.

Időzítés: A közelgő EXPO fő témája a kommunikáció, hangsúlyoznunk kellene a személyközi kommunikáció jelentőségét, s a nagy rendezvény reklámszelét kihasználva be kellene vinnünk a magyar közéletbe azt a kommunikációs kultúrát és általános műveltséget, amit a jelenlegi szerkezet nem enged érvényre jutni.

Forma: Képzőket képző hálózat, amely elsősorban szakemberekre, s csak másodsorban intézményekre épül. A képzés során megkapható javak felét az új ismeretanyag, felét a tanítás „hogyan”-ja jelenti. A közvetítők felkészítése rugalmas, szabad formában, a szakterületek legjobb tanítómestereinek segítségével történik.

Cél: Tanítók, tanárok, gyógypedagógusok, könyvtárosok, animátorok, múzeumpedagógusok, művészetpedagógusok, sportjátékvezetők, egészségvédők, kortárs segítők, környezetvédők, közösségvezetők – tehát a *közvetítők* – képzése, akik az ország vendégváró lelkiállapotához s életünk minőségéhez szakmai felkészültségükkel járulnak hozzá.

A folyamatban kitermelődő módszertani anyag azonnal beépül a nevelőképzés és a közoktatás különböző szintjeibe.

Területek:

- Szociális és egészségügyi ismeretek;
- Kommunikációs technikák (anyanyelv, idegen nyelv, számítógép, interakciós technikák, tárgyi eszközök kezelése stb.);
- Környezeti nevelés;
- Művészeti nevelés (zene, tánc, képzőművészet, színház, báb, drámapedagógia, komplex kreatív gyakorlatok stb.);
- Néphagyomány (tárgyi és szellemi néprajz, honismeret, népművészet, jeles napok, szertartások, az ünnep jegyei);
- Játékkultúra (játékismeret, játékvezetés elmélete, gyakorlata, sportjátékok stb.).

Hat ismereti sávhoz hetedik feladatként járul a nevelők testi fölkelésének segítése, a pedagógus-egészségvédelem hálózatának megszervezése. (Orvosi-szociológiai kutatások, cselekvési terv, helyi kezdeményezések segítése, egészségügyi szolgáltatások megszervezése a nevelők számára, a szakmaspecifikus testi-lelki károsodások orvoslására.)

A tervezett munka támaszkodik a KFA, a PSZM-projekt, a Közművelődési Alap, s minden egyéb kulturális alap és alapítvány fejlesztő tevékenységére és számítógépes anyagára is. Az illetékes intézményekkel együtt kialakítja a rendszert szolgáló információs, eszközt és kiadványt biztosító hálózatot, megkeresi a nemzetközi kapcsolatok lehetőségét.

Az Indulási szakasz földrajzi megoszlása: Veszprém, Zala, Somogy, Jászság, Nyírség, Hajdúság, Békés, Budapest – Csillebérc – Zsámbék – Gödöllő, Kecskemét, Debrecen, Békéscsaba, Keszthely, Veszprém, Pápa.

A felsőoktatási mező koordinátora a zsámbéki Tanítóképző Főiskola.

A közművelődési mező koordinátora a Marcibányi téri művelődési központ Budapest-ről.

A közoktatási mező koordinátora Jászfényszaru iskolája és művelődési háza.

Mindannyian tudjuk, mekkora feladat ez. Lehet, hogy első nekifutásra nem is sikerül azonnal. De ha idézettel kezdtem, hadd fejezzem is be idézettel. Ivo Andrić írja: „Nagy reményben csatlakozni nem szégyen. Mert maga az a tény, hogy egy ilyen remény létezhetett, oly sokat ér, hogy bármily fájó csalódás sem túl nagy ár érte.”

GABNAI KATALIN

Segítő szakmák és az iskola

A nyolcvanas évek második felében új megközelítés jelent meg az iskolakritikák sorában, amely az iskolák úgynevezett funkcióbővülését okolta az oktatásügy működés-zavaraiért. A problémát okozó „vétkesnek” leginkább a szociális gondoskodást, ezen belül is az iskolai étkeztetést és a napköziket kiáltották ki, de ugyanígy kritika érte a tanulásban lemaradó, hátrányos helyzetű diákok felzárkóztatását segíteni akaró korrepetálásokat is. Az érvelés alapján ha megmaradna az iskola tisztán annak, aminek az érdekében egykor létrejött, azaz pusztán csak tanítana, ez megszüntetné minden bajok forrását.* Nyilvánvaló, hogy emögött az érvrendszer mögött egyrészt egy egészen másfajta, elitista iskolafilozófia állt, másrészt az a felismerés, hogy a hozzáférhető anyagi források szűkülnek. A működőképesség fenntartása érdekében tehát át kellett tekinteni azokat a lehetőségeket, amelyek az oktatási tárca számára pénzmegtakarítást hozhatnának. A kezdeti szócsaták helyét azóta a tények vették át: az étkezési térítési díjak olyan magasra szöktek fel, hogy egyre több az éhes diák, a felzárkóztató programokra az iskoláknak alig van pénzük, csökken a napközis tanulók és a napköziben dolgozó pedagógusok száma.

A fenti kritikai megközelítés elitista alapjai nyilvánvalóakká válnak, ha figyelembe vesszük, hogy a tanulók nemcsak a műveltség után áhítózó fejből állnak, igen sokuknak más, kielégítésre váró alapvetőbb igénye is van. Az *Abraham Maslow* nevével fémjelzett szükséglet-hierarchia – amely a humanisztikus pszichológia hazai terjedésével egyre ismertebbé válik – is azt igazolja, hogy emberi létezéshez és fejlődéshez/növekedéshez szükséges feltételek egymásra épülő, valódi hierarchikus rendet alkotnak. Ha az alapokat jelentő szükségletek alig, vagy nem kielégítettek, sokkal nagyobb nehézségek árán és alig marad belső hajtóerő, energia a magasabb szinten álló törekvésekre. A legalapvetőbb igényt a létfenntartás fiziológiai szükséglete jelenti, természetesen ide értve a táplálkozást, az egészséget, a ruházódást és védelmet az időjárás viszontagságai ellen, a fizikai regenerálódást stb. Erre épül a biztonság igénye, amely magában foglalja az egyént – diákot – körülvevő fizikai és társadalmi környezet nyújtotta biztonságot és annak jószólhatóságát, azaz a létfenntartás lehetőségének biztos tudatát csakúgy, mint a társas környezet és az abban érvényes normarendszer és szabályok stabil kereteit. A következő szinten a társas lét, a valakihez/valakikhez tartozás, a szeretet igénye (szeretve lenni és szeretni) áll. Ezeket követi a kompetencia utáni vágy, az önmagunk és mások által elfogadottá, tiszteltté válásra törekvés. Ez nem más, mint az elismerést eredményező képességek megszerzésének és fejlesztésének szándéka. A piramis csúcsát az önmegvalósítás igénye, azaz az egyéni képességek felhasználása/aktivizálása jelenti.

A hierarchián végigtekintve nyilvánvalóvá válik, hogy funkciói alapján az iskola – akár a hagyományos értelemben vett tanítást, akár a szélesebben értelmezett képességfejlesztést is felvállalva – a piramis negyedik szintjén jelenik meg. A diákok tanulásra motiváltságának, tanulási vágyuk megjelenésének tehát objektív feltétele, hogy az alacsonyabb fokon álló igények viszonylag jól kielégítettek legyenek. Az iskola hatékonyabb működésének ez a feltétele, az oktatásba fordított energiák ekkor térülnek meg legin-